

Mai Murdmaa uus lavastus ja

Kaks lühiballetti vaimuliku temaatikaga, mis esietendusid Estonia teatris 24. novembril, kannavad ühist pealkirja "Credo". Pealkiri on väga täpne, sest see on tõepoolest balletimeistri Mai Murdmaa loominguline kredo, mis on omane tema kõikidele lavastustele. Tõsi küll, tavaliselt see ilmneb varjatud kujul. Kui ma ei eksi, ütles Mai Murdmaa selle "Credos" esimest korda otseselt välja. See on hea ja kurja võitlus, kus hea võidab või vähemalt peab võitma. Huvitav, aga mitte problemaatika iseenesest, on vaid see, mis vahendeid ja millises funktsioonis kasutab Murdmaa kui koreograaf. Selleks vaatleme uut lavastust põhjalikumalt.

Kaks balletti, mis moodustavad "Credo", on vastandatud üksteisele nagu dodekafoonia ja tonaalsus Pärdi "Pro et contra's". Vastandamine algab muusikast. Esimene ballett, "Kaotatud paradiis", on lavastatud Penderecki, teine, "Maarja Magdaleena", Bachi muusikale. Kuid tähtis pole heliloojate vastandamine iseenesest, vaid suhtumine nende muusikasse. Mõlemalt autorilt kasutatatakse nii instrumentaal- kui ka vokaalteoseid (viimasel juhul on see vaimulik muusika). Esimeses balletis, mis kehastab totaalset kurjust, on muusikat kasutatud ainult kõlavärvi funktsioonis. Penderecki teosed on antud väikeste katkenditena, autori taotlusi ei arvestata. Sõnade tähendus ei oma tegevuse seisukohalt mingit tähtsust. Teises balletis, mille sisuks on, vastupidi, ideaalne headus, on väga oluline, et kõik muusikakujundid esineksid samal kujul, nagu nad on originaalis. Vokaalteostes on tähtis ka teksti sisu, mille täpne tõlge on kirja pandud kavalehes.

"Kaotatud paradiis"

Kuid loomulikult on kõige olulisem see, missugused tantsuvahendid on Mai Murdmaa ballettide jaoks valinud. "Kaotatud paradiisis" valitseb modern-

tants. Väga tähtis moment on siin alasti keha kasutamine (kostüümid tähistavad sageli vaid kangelaste välist kuju, nagu näiteks Maa kostüüm). Seejuures on keha tõlgendatud avangardistliku esteetika vaimus: alasti olek on tähtis iseenesest, selle taga ei seisa ei seksuaalsust ega mingit psühholoogiat, kui nõustuda israeli kunstiteadlase Goldsteini järeldustega.

Balletis antakse selline keha tõlgendamine teravmeelselt edasi süžee abil. "Kaotatud paradiis" on läbiva arenguga ballett, mis koosneb kahest pildist — "Pattulangemine" ja "Inimeste patune eluviis". Esimeses pildis, kus valdavad soolotants, on inimesed liiga naiivsed, et mõista oma alasti olekut. Üksikud psühholoogilised momendid vaid rõhutavad seda. Balleti teine pilt kujutab patust inimkonda ülemaailmse uputuse eel. Seejuures vihjab koreograaf, et maailma niisugune seisund kestab siimaani: mõned "kangelased" on kostüümides, mida võime näha tänapäeva *sex-shoppides*. Selles pildis on tegemist põhiliselt grupitantsuga. Individuaalsus siin puudub; üht alasti keha võib põhimõtteliselt asendada teine. Vähe sellest, patuste jaoks on ükskõik, kas nad on riietatud või mitte. Ainult Madu esineb siin triumfeerivalt kui omamoodi kurjuse sümbol.

"Maarja Magdaleena"

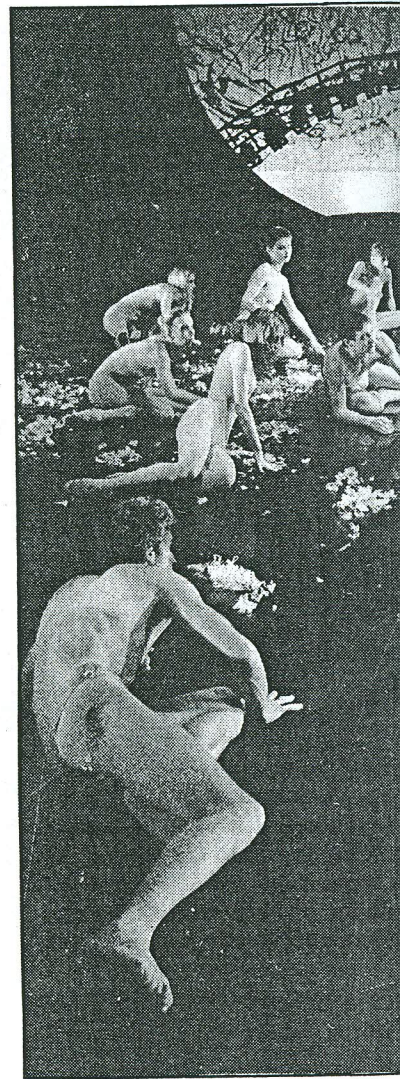
"Maarja Magdaleena" on lahendatud teisiti. Selle balleti aluseks on klassikaline tants, tõsi küll, väga modifitseeritud kujul. Balletil on numbriline struktuur. Esiplaanil on peakangelaste (Jeesus Kristus ja Maarja Magdaleena) psühholoogia avamine. Põhimõtteliselt saame nende iseloomu näha juba "variatsioonidest", teised situatsioonid ainult lisavad mõningaid nüansse. Kostüümid (või nende puudumine) mängivad selles balletis väga olulist — psühholoogilist — rolli. Need on põhimõtteliselt asendamatud, aidates mõis-

ta kangelaste tundeid. "Maarja Magdaleenas" on olemas isegi divertissement selle sõna klassikalises mõttes nagu, ütleme, "Pähklipurejas": kaks paari, trio, solist ja duetid tantsivad klassikalises maneeris. See on oma-moodi võitnud headuse sümbol. Ei saa öelda, et "Maarja Magdaleenas" moderntantsu üldse kasutatud ei ole. Kuid on tähelepanuväärne, et see esineb ainult negatiivsete kujundite loomisel: moderntants iseloomustab siin rahvahulka, kes nõuab Kristuse surma.

Mai Murdmaa koreograafiline esteetika

Niisiis, Mai Murdmaa koreograafiline esteetika on 60ndate aastate esteetika. Moderntants ei ole tema jaoks klassikalise balleti loogiline jätk, vaid mõnes mõttes selle vastand. Tema lavalistes maailmas ei suuda see väljendada kõiki inimtundeid nagu klassikaline ballett. Sellepärast tekkisidki Murdmaa varasemates lavastustes sageli vastuolud (näiteks "Kuriteos ja karistus"), mida allakirjutanu tavaliselt märkas, mõistmata nende põhjust; või kujundid, mis olid lavastatud iseenesest laitmatult, ehkki moderntantsu vahendite abil, olid reeglina tagaplaanil ja jäid praktiliselt märkamatuks (näiteks Mehetapja ja Naisetapja "Eesti ballaadides"). Nüüd mõistan, et oma loomingu- lise meetodi abil lõi Mai Murdmaa Estonia teatri laval hulga šedöövreid. Kuid ikkagi näib tuginemine klassikalisele balletile, folkloorile või muule traditsioonilisele muusikale mulle ebapiisavana, eriti tänapäeval.

Kuid see on omaette teema, mille jätan meie teatriteadlastele. Küll aga oleks huvitav jälgida, kuidas niisugused põhimõtted väljenduvad Murdmaa kaasaegsetes lavastustes (Carl Orffi "Carmina Burana, Cartulli Carmina", Luciano Berio "Naine", Kuldar Singi "Surma ja sünni laulud", Sven Grünbergi "Peegeldused" jt). Mul on aga

"Kaotatud paradiisis" on kasutatud

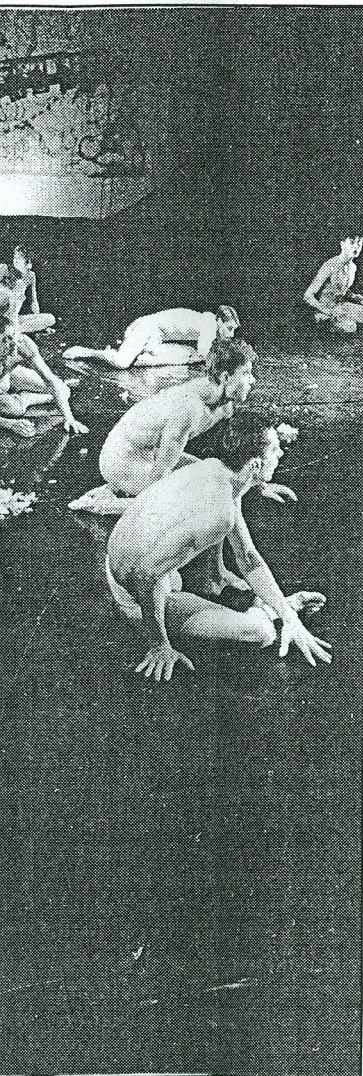
teine ülesanne; seepärast pöördun tagasi esietenduse juurde.

Olulist rolli mängib "Credos" kunstniku (Andris Freibergs Lätist) töö. Mõlemas balletis on lava kujundatud suurepäraselt. Tänu valguskunstniku teravmeelsetele leidudele on mõned balletis kasutatavad esemed (näiteks õun) saanud sümbolse tähenduse. Tugeva mulje jätab suur — üle kogu lava ulatuv — pendel esimeses balletis, mis nagu mõõdaks inimelude pikkust pärast esimeste inimeste pattulangemist.

Head olid ka kõik tantsijad, mis on nähtavasti repetiitorite Aime Leisi, Helmi Puura ja Saima Kranigi teene. Eeva "Kaota-

ja loominguulised põhimõtted

stud Penderecki muusikat.

Fotod Harri Rospu

„tud paradiisis” Tatjana Voronina esituses on lihtsameelne ja loomulik. Vitali Nikolajevi Aadam paistab ettevaatliku, ehkki kergeuskliku mehena. Kuigi tehnilisest küljest vastab viimaste tants täielikult lavastaja kavatsusele, ei saa nende meisterlikkust ikkagi võrrelda Tatjana Kilgasega Mao rollis. On tunda, et Kilgas on modernantsus igati kodus. See on tema loomulik stiil, ja tema Madu balletis kasvab üle suureks üldistuseks.

Psühholoogiliselt laitmatu oli Kaie Kõrb — Maarja Magdaleenana teises balletis. Viesturs Jansons — Jeesus — esines samuti veenvalt. Publiku aplausi on variatsioonide tantsijad küll

Hetk balletist ”Maarja Magdaleena”. Nimiosas Kaie Kõrb.

ära teeninud. Edukalt täitsid oma osa ka kõik divertismendi-tantsijad ”Maarja Magdaleenas”: Tiina Kriipsaar, Tuuli Vilks, Vjatšeslav Nikkinen, Gennadi Žurbenko, Lemme Järvi, Toomas Rätsepp, Katrin Allas, Vladimir Meier, Katrin Kivimägi,

Tatjana Veronina, Vladimir Klepinin ja Andrus Kambre. Estonia teatri balletirühm massistseenides oli väga tugev nii ”Kaotatud paradiisis” kui ka ”Maarja Magdaleenas”.

Peab tunnistama, et Mai Murdmaa uus lavastus on suur

saavutus tema jaoks võib-olla just sellepärast, et siin väljendub ta otseselt ja lõpuni. Kuhu viib tema loominguuline tee tulevikus, näitab ainult aeg.

MARK RAIS